

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83443,Zwierzycki-Jozef.html>
2022-10-05, 01:04

Zwierzycki Józef

ZWIERZYCKI Józef (12 IX 1888, Krobia, Wielkopolska – 1 V 1961, Wrocław), górnik i geolog, dyrektor służby geologicznej w Indiach Holenderskich. Syn Ignacego i Anastazji Ofiarkiewicz.

Uczył się w szkołach w Krobi, Trzemesznie i Gnieźnie, gdzie w 1909 uzyskał maturę. Jako stypendysta Tow. Pomocy Naukowej w 1909–13 studiował w Berlinie w Bergakademie i uniwersytecie. Doktorat z geologii otrzymał na podstawie rozprawy *Die Cephalopodenfauna der Tandaguru-Schichten in Deutsch-Ost-Afrika* (1913). W 1913 uzyskał też dyplom inżyniera górniczego, po uprzednim odbyciu praktyk zawodowych w kopalniach Górnego Śląska, Nadrenii i Szwecji. Od 1V 1914 do 1 III 1938 pracował w Indiach Holenderskich (ob. Indonezja), początkowo jako geolog eksplorator i kierownik wypraw badawczych, a później dyrektor służby geologicznej (od 1933). W czasie 24-letniej służby rozpoznał wiele elementów geologii regionalnej, geologii kopalin, wulkanizmu i sejsmiki, ale także antropologii kulturowej, głównie na Sumatrze, Jawie, Celebesie, Borneo, oraz zach. części Nowej Gwinei. W dużym stopniu były to tereny niebadane tropikalnych lasów i wielkich bagien. Wyniki swych ustaleń dokumentował mapami geologicznymi oraz opracowaniami drukowanymi w różnych językach (holenderski, angielski, niemiecki, polski). Przez cały czas uczestniczył w życiu miejscowej Polonii, a wakacje zwykle spędzał w kraju. Brał udział w wielu międzynarodowych kongresach specjalistycznych, zawsze z referatami.

W 1938 wrócił do kraju. Został wówczas kierownikiem Wydziału Nafty i Soli Państwowego Inst. Geologicznego (PIG) w Warszawie, przyczyniając się do uaktywnienia eksploatacji kopalin. Po wybuchu wojny niemiecko-polskiej w 1939 pozostał w Warszawie, ograniczając rabunek mienia Państwowego Inst. Geologicznego. Pracował w tej placówce

(wówczas Amt für Bodenforschung) do aresztowania w 1941. Więziony na Pawiaku, a później w KL Auschwitz, skąd wskutek zabiegów prof. Bentza z Berlina (promotor rozprawy doktorskiej) oraz uczonych z Holandii i Japonii, został uwolniony w 1942. Przeniesiony do Berlina pracował jako tłumacz w Reichsamt für Bodenforschung, pozostając pod nadzorem policji. Przewieziony w 1944 do Krakowa, zdołał zbiec. Po oswobodzeniu zrazu związał się z Akad. Górniczą w Krakowie, w 1945 habilitował się na podstawie rozprawy *Kopalnie złota i srebra Rejang Lenong na Sumatrze*. Wziął udział w wyjeździe uczonych do Wrocławia w celu zabezpieczenia majątku tamtejszych uczelni. Zdecydował podjąć pracę tamże w powstającej polskiej szkole zw. Uniwersytetem i Politechniką Wrocławską, gdzie został dziekanem wydziału górniczo-hutniczego oraz kierownikiem Katedry Złóż Mineralnych (od 1946 jako profesor). Po rozdzieleniu się uczelni został w 1948 dyrektorem Inst. Geologicznego uniwersytetu; od następnego roku działał także jako współorganizator tamtejszego oddziału PIG. Zwracał wówczas głównie uwagę na ustalenia geologów niemieckich na temat kopalin użytecznych, stąd opracowania Z. typu: *Złóża surowców mineralnych na Dolnym Śląsku w oświetleniu gospodarczym* (1946), *Zagadnienie soli potasowych w Polsce* (1947), *Węgiel brunatny w zachodniej Polsce* (1949 – współautorzy: Cz. Poborski, M. Czechowski, J. Przedpelski). Trafnie ocenił możliwości odkrycia złóż miedzi na monoklinie przedsudeckiej, co zresztą potwierdzili w praktyce uczniowie Z.: T. Gunia, J. Krasoń, J. Kłapciński, J. Tomaszewski i in.

Publikacje Z. z lat pobytu w Berlinie przed I wojną światową dotyczyły materiału paleontologicznego skamieniałości z pogranicza jury i kredy w Afryce. Rozpoznanie w Indiach Holenderskich w dużym stopniu dotyczyło zagadnień biostratygraficznych, bez których nie sposób sporządzić mapy geologicznej. Tych Z. ogłosił kilkanaście, w tym zeszyty atlasu w skali 1 : 1 000 000 *Geologische Overzichtskarta von den Nederlandsch Indischen Archipel* (z. I, VII, VIII, XVI, XX, XXI). Wykonywał także mapy bardziej szczegółowe (skale 1: 200 000, 1 : 1 000 000), zwłaszcza Sumatry, którą rozpoznał najlepiej. Wyniki prac terenowych ogłaszał w kilkudziesięciu

publikacjach, niekiedy ujmując problemy bardziej ogólnie: *On Tectonic Movements in the Indian Archipelago* (1929), *Verslag over geologisch-mijnbouwkundige onderzoekingen en een gedelte van Noord-Nieuw-Guinea* (1924), *Stratigrafie en tektonik van Sumatra in de Jaarverslagen van de Sumatra-Kaarteering* (1927-35) i in. Czasem ustalenia swe ogłaszał także w prasie polskojęzycznej (*Kilka uwag o wulkanach Archipelagu Malajskiego*, 1923). W okresie powojennym wracał do tych zagadnień, m.in. w opracowaniach *Przedhistoryczne typy ludzkie na Jawie* (1949), *Pojęcie geosynkliny w świetle nowszych badań Indonezji* (1957). Znajdują się one także w monografii *Cyna* (1957).

W latach powojennych był przede wszystkim geologiem złożowym, twórcą polskiej szkoły badaczy cechsztynu zawierającego bogate kopaliny miedzi, srebra i innych kruszców oraz soli kamiennych i potasowych. Uwieńczeniem tej działalności była zespołowa nagroda państwowa I stopnia (1966).

Z. należał do wielu organizacji naukowych różnych krajów, w tym Polskiego Tow. Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Tow. Geologicznego oraz niemieckich i holenderskich towarzystw geologicznych i górniczych.

SBTP (Z. Wójcik); Fleszarowa; Łoza; Słabczyńscy.

„Roczniki Polskiego Towarzystwa Geologicznego” 1962 (J. Piątkowski, Cz. Pachucki); *Uczeni wrocławscy 1945–1979* (J. Oberc); „Technika Poszukiwań Geologicznych” 1986 (K. Urbański).

Zbigniew Wójcik